कक्षा ९ को सामाजिक: बुझेर पढौँ

एकाइ १० · जनसङ्ख्या र यसको व्यवस्थापन

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ३०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ३

१. जनसाङ्ख्यिक तत्त्व
२. बाध्यात्मक बसाइँसराइ
३. उद्गम स्थल
४. विप्रेषण
५. कुल प्रजनन दर
६. जनसङ्ख्या व्यवस्थापन

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ जोडा मिलाउनुहोस्

बोध · २

१. सन्तुलित भोजन → **ङ.** शरीरको वृद्धि र रोगसँग लड्ने क्षमता बढ्छ
२. साबुनपानीले हात धुने → **क.** झाडापखाला र सरुवा रोग रोकिन्छन्
३. दुई बच्चाबिच उचित जन्मान्तर → **घ.** आमा र बच्चाको स्वास्थ्य जोगिन्छ
४. नियमित स्वास्थ्य जाँच → **ख.** रोग समयमै पत्ता लाग्छ र उपचार खर्च घट्छ

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✗ **बेठिक:** प्रजनन उमेरका महिला १५ देखि ४९ वर्ष उमेरका मानिन्छन्।
ii. ✓ **ठिक**
iii. ✗ **बेठिक:** यसले जन्मदरमा सिधै असर पार्ने भएकाले यो प्रत्यक्ष उपाय हो।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ २,९१,६४,५७८ (करिब २ करोड ९२ लाख) भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ ०.९२ प्रतिशत भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ २० वर्ष भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ वि.सं. २०५९ देखि भनी लेखेमा।

ङ. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ २१ प्रतिशत भनी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** — **बोध · १**

✓ बच्चा बाँच्ने भरोसा बढेपछि आमाबुबाले थोरै सन्तान जन्माउँछन् भनी लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

छ. **अङ्क विभाजन** बोध · १

✓ गन्तव्य स्थलमा पाइने रोजगारी र बढी ज्याला, गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य सेवा, सडक र बिजुलीको सुविधा, आफन्त बसेको ठाउँ वा सुरक्षित जीवनमध्ये कुनै एउटा लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** प्रयोग · १

✓ आन्तरिक र स्थायी बसाइँसराइ (देशभित्रै सधैँका लागि सरेकाले) भनी लेखेमा।

झ. **अङ्क विभाजन** प्रयोग · १

✓ ४९ − २४ = करिब २५ वर्ष भनी निकालेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** बोध · २

✓ उद्गम स्थलमा जनसङ्ख्या घट्ने, वृद्धवृद्धा र केटाकेटी मात्र बाँकी रहने, खेतबारी बाँझो रहने वा विप्रेषणले पढाइ र स्वास्थ्यमा खर्च बढ्ने जस्तो एउटा प्रभाव लेखेमा।

✓ गन्तव्य स्थलमा भिडभाड बढ्ने, पानी, आवास र यातायातमा दबाब पर्ने, अव्यवस्थित बस्ती र प्रदूषण बढ्ने वा श्रमिक पाइने जस्तो एउटा प्रभाव लेखेमा।

ख. **उत्तर** प्रयोग · २

क. २१,९०,५९२ ÷ ७,६२,१८१ = करिब २.९, अर्थात् करिब तीन गुणा।

ख. २१,९०,५९२ − १९,२१,४९४ = २,६९,०९८, अर्थात् करिब २ लाख ७० हजार।

अङ्क विभाजन

✓ क. २१,९०,५९२ ÷ ७,६२,१८१ ≈ २.९, अर्थात् करिब तीन गुणा भनी निकालेमा।

✓ ख. २१,९०,५९२ − १९,२१,४९४ = २,६९,०९८ (करिब २.७ लाख) भनी निकालेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** ज्ञान · २

✓ ढिलो विवाह, जन्मान्तर, गर्भनिरोधक साधनको प्रयोग, सुरक्षित र कानुनी गर्भपतन वा अव्यवस्थित बसाइँसराइको नियन्त्रणमध्ये कुनै एउटा प्रत्यक्ष उपाय लेखेमा।

✓ जनसङ्ख्या शिक्षा, सचेतनामूलक कार्यक्रम, महिला शिक्षा र सशक्तीकरण, रोजगारी र आयआर्जनका अवसर वा स्वास्थ्य सेवाको विस्तारमध्ये कुनै एउटा अप्रत्यक्ष उपाय लेखेमा।

घ. **उत्तर** प्रयोग · २

क. ४.६ − २.१ = २.५, अर्थात् एक महिलाले औसत २.५ बच्चा कम जन्माउन थाले।

ख. हरेक दुई सर्वेक्षणबिचको घटाइ: ४.६ − ४.१ = ०.५, ४.१ − ३.१ = १.०, ३.१ − २.६ = ०.५, २.६ − २.३ = ०.३, २.३ − २.१ = ०.२। सबैभन्दा धेरै सन् २००१ र २००६ बिच (१.० ले) घट्यो।

अङ्क विभाजन

✓ क. ४.६ − २.१ = २.५ बच्चा भनी निकालेमा।

✓ ख. सन् २००१ र २००६ बिच, ४.१ बाट ३.१ (१.० ले) भनी लेखेमा।

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन बोध · ४

✓ ग्रामीण क्षेत्रमा गाउँ रित्तिने र खेतबारी बाँझो रहने, विद्यार्थी घटेर विद्यालय गाभिने वा वृद्धवृद्धाको हेरचाह गर्ने मानिस नहुने जस्तो असर लेखेमा।

✓ सहरी क्षेत्रमा भिडभाड, अव्यवस्थित बस्ती र घरभाडा बढ्ने, खानेपानी, ढल र फोहोर व्यवस्थापनमा दबाब पर्ने वा सडक जाम र प्रदूषण बढ्ने जस्तो असर लेखेमा।

✓ गाउँमै सडक, बिजुली, इन्टरनेट, स्वास्थ्य र राम्रा विद्यालय पुऱ्याउने, वा कृषिलाई आधुनिक र व्यावसायिक बनाई गाउँमै रोजगारी सिर्जना गर्ने जस्तो एउटा समाधान लेखेमा।

✓ स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्योग र पर्यटन बढाउने, सहरलाई भूउपयोग नीतिअनुसार योजनाबद्ध बनाउने वा जोखिममा रहेका बस्ती सुरक्षित ठाउँमा सार्ने जस्तो अर्को समाधान लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

७ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · २**

जन्मदर धेरै घट्दा र युवा विदेश जाँदा काम गर्ने उमेरका मानिस घट्छन्। यसले खेती, उद्योग र निर्माणमा श्रमिकको अभाव हुन्छ। अर्कातर्फ ज्येष्ठ नागरिकको अनुपात बढ्छ। उनीहरूको निवृत्तिभरण र स्वास्थ्यमा सरकारी खर्च बढ्छ, तर कर तिर्ने मानिस घट्दा राजस्व घट्छ। उपभोक्ता घट्दा बजार सानो भई व्यवसाय सुस्ताउँछन् र गाउँका विद्यालय र स्वास्थ्यचौकी चलाउन गाह्रो हुन्छ। जापान र दक्षिण कोरियामा यस्तै चुनौती देखिएका छन्, त्यसैले जनसङ्ख्या धेरै बढ्नु जस्तै धेरै घट्नु पनि समस्या हो।

अङ्क विभाजन

- ✓ काम गर्ने उमेरका मानिस घटेर खेती, उद्योग र निर्माणमा श्रमिकको अभाव हुने भन्ने असर तर्कसहित लेखेमा।
- ✓ ज्येष्ठ नागरिकको अनुपात बढ्दा निवृत्तिभरण र स्वास्थ्यमा खर्च बढ्ने, कर तिर्ने घटेर राजस्व घट्ने वा उपभोक्ता घटेर बजार सानो हुने भन्ने जस्तो अर्को असर तर्कसहित लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: जनसङ्ख्या परिवर्तनका तत्त्व

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

चेतनाको कमी: सामाजिक; परिवार नियोजनबारे थाहा नहुँदा जन्मदर बढ्छ, अन्धविश्वास र फोहोरले मृत्युदर पनि बढ्छ। स्वास्थ्य सुविधा: सामाजिक; सुविधा बढ्दा मृत्युदर घट्छ, पछि बच्चा बाँच्ने भरोसाले जन्मदर पनि घट्छ। बेरोजगारी: आर्थिक; काम खोज्न युवा सहर र विदेश जाँदा बसाइँसराइ बढ्छ (गरिबीमार्फत जन्मदर पनि)। भूकम्प, बाढी र पहिरो: वातावरणीय (विपत्); मृत्यु बढ्छ र मानिस सुरक्षित ठाउँतिर बसाइँ सर्छन्, जस्तै वि.सं. २०७२ को भूकम्पमा करिब ९ हजार मानिसको ज्यान गयो।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	**जम्मा**
अङ्क	१२	१०	६	२	**३०**

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking